

TÜRK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 30, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received: 01.07.2022*

Kabul Tarihi / *Date of Accepted: 25.09.2022*

Sayfa / *Page: 16-25*

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer:*

 Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi
nbakirci@ohu.edu.tr, nedimbakirci@gmail.com

ÂŞIK SEYRÂNÎ'NİN ŞİİR DÜNYASINDA GÖNÜL: ALLAH'IN EVİ*

Öz

Türk kültür geleneği içerisinde âşık edebiyatı önemli bir yer tutmaktadır. Âşık edebiyatı geleneği içerisinde de yetişmiş pek çok âşık vardır. Bu âşıklardan biri de hiç şüphesiz Âşık Seyrânî'dir.

Âşık Seyrânî, âşık edebiyatının önde gelen âşıklarından biri olup hiciv onun şiirinin temelini oluşturmaktadır. Seyrânî, bu güne kadar hiciv şiirleriyle ön plana çıkmış bir âşıktır. Osmanlının ekonomik ve siyasi bunalımlarının en yoğun olduğu dönemde yaşamış ve bu dönem onun edebi şahsiyetinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Her ne kadar Seyrânî, hiciv şairi olarak bilinse de onun şiirlerinde insana dair pek çok kavram da yer almıştır. Bu kavramlardan biri de gönüldür. 13. yüzyılda Yunus Emre ile Türk halk şiirine giren gönül kavramı, ondan sonra da pek çok şair tarafından şiirlerde kullanıla gelmiştir. Yunus Emre'nin şiirleriyle başlayan gönül, gerek Klâsik Türk Edebiyatında gerekse Türk Halk Edebiyatında vazgeçilmez bir konu olmuştur.

Yunus Emre kadar olmasa da Âşık Seyrânî'nin şiirlerinde de gönül kavramı çeşitli yönleriyle kendine yer bulmuş bir kavramdır. Zira gönül aşkın tecelli ettiği yer olmasından dolayı Allah'ın evidir. Gönülü kırmak Allah'ı incitmek, Allah'ın evini yıkmak demektir. Gönül kırmak iki cihanda mesut olmamak demektir.

*Bu çalışma, 30 Haziran-2 Temmuz 2022 tarihleri arasında yapılan III. Uluslararası Develi Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresinde bildiri olarak sunulan metnin genişletilmiş halidir.

Bu çalışmada Seyrânî'nin şiirlerinde yer alan gönül kavramı çeşitli yönleriyle ele alınıp yorumlanacaktır.

Anahtar sözcükler: 1. Develi, 2. Âşık, 3. Âşık Seyrânî, 4. İnsan, 5. Gönül

THE HEART IN THE WORLD OF POETRY OF MINSTREL SEYRANİ: GOD'S HOUSE

Abstract

Minstrel literature has an important place in the Turkish cultural tradition. There are many minstrels who have grown up in the tradition of minstrel literature. One of these minstrels is undoubtedly Minstrel Seyrânî.

Minstrel Seyrânî is one of the leading minstrels of minstrel literature and satire forms the basis of his poetry. Seyrânî is a minstrel who has come to the fore with his satirical poems until today. He lived in the period when the economic and political depressions of the Ottoman Empire were most intense, and this period laid the groundwork for the formation of his literary personality.

Although Seyrânî is known as a satirical poet, many concepts about human have been included in his poems. One of these concepts is the heart. The concept of heart, which entered Turkish folk poetry with Yunus Emre in the 13th century, has been used by many poets in their poems after that. The heart, which started with the poems of Yunus Emre, has become an indispensable subject in both Classical Turkish Literature and Turkish Folk Literature.

Although not as much as Yunus Emre, the concept of heart is a concept that has found its place in the poems of Minstrel Seyrânî with various aspects. Because the heart is the house of Allah because it is the place where love manifests. To break the heart means to hurt Allah, to destroy the house of Allah. Breaking a heart means not being happy in both worlds.

In this study, the concept of heart in Seyrânî's poems will be discussed and interpreted from various aspects.

Keywords: Develi 1, Minstrel 2, Minstrel Seyrânî 3, Human 4, Heart 5.

Giriş

Halk şairi halkın gözü, kulağı, kalbi ve dilidir. Halkın derdi, dileği, sevgisi ve nefreti âşığın dilinde, telinde şekillenir. O bir bakıma çağının aynasıdır. Bu açıdan bakıldığında âşıklar toplumun aksayan yönlerini halkın gözüyle hicvederler, eleştirirler. “Âşık edebiyatında hiciv veya taşlama şairleri kimlerdir?” sorusuna verilecek cevap Dertli, Ruhsatî ve Seyrânî'dir. Dolayısıyla bu denli hiciv ve taşlama ustası bir âşığın önce hayat hikâyesine bir göz atmak gerekir (Bakırcı, 2018: 160).

19. yüzyılın tanınmış şairlerinden biri olan Seyrânî'nin asıl adı Mehmet'tir. Kayseri'nin, eski ismi Everek olan Develi ilçesinde dünyaya gelmiştir (Yüksel, 1987: 1). Seyrânî'nin doğum tarihi ile

ilgili Ahmet Hazım [Ulusoy] 1807-1808 (1340: 6), Kadir Özdamarlar 1788 (yty: 9), İbnülemin Mahmut Kemal İnal 1805 (1988: 1698) yıllarını zikretseler de son yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde Seyrânî'nin doğum tarihinin 1800 olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır (Yüksel, 1987: 1). Atik ise Seyrânî'nin 1800 yılının Sefer ayının on ikisinde doğduğunu belirtmiştir (2022: 23).

Babası Oruza Cami imamı Cafer Efendi, annesi Emine Hatundur. İlköğrenimini Develi'de bulunan Oruza Cami'nde imamlık yapan babası İmam Cafer Efendi'den almıştır. Daha sonra Develi'de bulunan Halasiye Medresesi'ne gitmiş, burada iki yıl öğrenim görmüş ancak tahsilini tamamlamadan medreseden ayrılmıştır (Yüksel, 1987: 2). Öğrenimini İstanbul'da kaldığı dönemde Köprülü Medresesi'nde tamamlamıştır (Albayrak, 2009: 37).

Seyrânî'nin gençlik yıllarının bir kısmı Develi ve çevresinde geçmiştir. 1821'lerde askere alındığı ve askerliğinin sekiz yıl kadar sürdüğü anlaşılmaktadır (Yüksel, 1987: 2). Osmanlı Devleti'nin sıkıntılı döneminde sekiz yıl askerlik yapması onun daha sonra söyleyeceği şiirlerine de yansımıştır.

Develi'de bulunduğu dönemde gördüğü rüya neticesinde âşıklık yeteneği kazanmıştır. Anlatılan ilk rüya metni Ulusoy'a aittir (1340: 3-4). Bir yaz sabahı babası, Mehmet'i caminin kapısını açmak üzere camiye gönderir. Rivayete göre camiyi açık ve ışıkları da yanık bulan Mehmet burada nur yüzlü kimselerle karşılaşır. Heyecanlanarak bayılan Mehmet bu olay neticesinde âşıklık yeteneği kazanır ve saz çalarak şiir söylemeye başlar (Albayrak, 2009: 37).

Seyrânî'nin bilinen resmî bir görevi yoktur. Geçimini âşıklık yaparak kazanmaktadır. Ancak âşığın camiler için hat yazdığı, cami içi tezyinatı yaptığı bilinmektedir.

Seyrânî İstanbul'a gitmeden önce evlenmiş ve bu evlilikten altı çocuğu olmuştur: Seyfullah, Nasrullah, Emine, Fatma, Zeliha ve Havva. Hâlen Seyrânî'nin soyundan gelenlerin bir kısmı Develi'de, bir kısmı ise Niğde'de ikamet etmektedir (Albayrak, 2009: 37).

Evlendikten sonra İstanbul'a giderek burada sanatını sergilemiştir. İstanbul'a ne zaman gittiği, ne kadar süre ve nerelerde kaldığı hakkında resmî bilgi bulunmamaktadır. Ancak İstanbul'a giderken yanında Everek'in tanınmış, zengin deri tüccarlarından Agop Ağa vardır. Niğde, Bor, Konya hattından giderken uğradığı yerlerde çalıp söylemiş, âşıklarla atışmış, geçtiği her yerde isim bırakmıştır (Yüksel, 1987: 2). Seyrânî'nin Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) İstanbul'da olduğu kaynaklar tarafından bildirilmektedir. İstanbul'da padişahın huzurunda sanatını icra ettiği de yine kaynaklarda ifade edilmektedir. Sivri dili ve şiirlerindeki eleştirilerden üst makamlardaki kişilerin rahatsız olması sebebiyle sürgün cezası almadan saraydaki hemşehrileri tarafından İstanbul'dan çıkarılmıştır. Nereye çıkarıldığı, hangi şehirleri gördüğü hususu da ihtilaflıdır (Albayrak, 2009: 37). Seyrânî'nin Maviş Ağa, Ali Celaleddin Efendi veya Develizâde Kasım Paşa tarafından Halep'e çıkarıldığı belirtilmiştir (Yüksel, 1987: 5). Seyrânî'nin çıkarıldığı yer/yerlerden tekrar Kayseri'ye döndüğü ve ömrünün sonuna kadar Kayseri'de yaşadığı bilinmekle beraber, 1866'da Develi'de vefat eden âşığın mezarının yeri bilinmemektedir. Bunun sebebi de şairin defnedildiği mezarlığın, daha sonra Tirem mezarlığına nakledilmesidir (Yüksel, 1987: 6; Albayrak, 2009: 37).

19. yüzyılda âşıkların ekseriyetle bir tarikata mensup olmaları, tarikatların âşıklar için birer sığınak oluşu bir süre için de olsa Seyrânî'yi de etkilemiştir. Onun şiirlerinde bazı tarikat izleri bir arayışın, bir sığınmanın ve şairler arasında molaya benzer bir hareketin tesirinden başka bir şey değildir (Yüksel, 1987: 5). Bazı kaynaklar onun Nakşibendilik, Kadirlik ve Bektaşilik gibi tarikatlara mensup olduğunu veya gönül verdiğini söylemektedir. Bu tarikatların şiirlerinde izlerini bulmak mümkündür. Ancak onun Bektaşiliği benimsediği ve şiirlerinde doğrudan veya dolaylı olarak en çok söz ettiği tarikat Bektaşilik olduğu söylenebilir (Aydoğdu, 2011: 118-121). Bu açıdan bakıldığında Seyrânî, gönül kavramını ve bu kavramın anlam dünyasını mensup olduğu tarikatın tesiriyle şiirlerinde kullandığını söylemek yanlış olmasa gerek.

Âşık Seyrânî'nin Şiir Dünyasında Gönül: Allah'ın Evi

Türklerin İslamiyet'le tanışmalarından sonra 12. yüzyılda Büyük Türkistan'da Ahmet Yesevi'yle başlayan tasavvufi düşünce ve hareket onun gönderdiği doksan dokuz bin müridi (Köprülü, 1991: 34), yani "horasan erenleri" ile Anadolu'ya taşınmıştır. Anadolu'nun içinde bulunduğu dağınık, buhranlı, sıkıntılı dönemde bu erenler Anadolu insanına umut olmuşlardır. Horasan erenleri Anadolu'nun pek çok yerinde tekke ve zaviyeler inşa etmiş ve Anadolu'da bir tasavvuf iklimi oluşturmaya başlamışlardır. Bu tasavvuf iklimi içerisinde Yunus Emre başta olmak üzere pek çok mutasavvıf yetişmiştir. "Sevgi ve hoşgörüyü kendisine rehber edinen" Yunus Emre, insanın önce gönlüne önem vermiştir. Bu sebeple Yunus Emre, gönül kavramını şiirlerinde en çok işleyen bir şair olarak kendinden sonra gelen şairlere gönül kavramını kullanmaları konusunda ilham kaynağı olmuştur. Yunus Emre'den ilham alarak şiirlerinde gönül kavramını kullanan bir âşığımız da gönül ehli Develili Âşık Seyrânî'dir.

Gönül, klasik Türk edebiyatında, âşık edebiyatında ve dinî tasavvufi Türk edebiyatında en önemli ve en çok kullanılan kavramlardan biridir. Farsça "dil", Arapça "kalp", Türkçe "yürek" kavramları ile karşılanan gönül "insanın manevi varlığına, manevi gücüne, sevginin, nefretin, inancın, iyi kötü, bütün duyguların tümünün varlığına ve ifadesine verilen addır." (Gölpınarlı, 2004: 127). Bir başka ifadeyle gönül, "insanın marifete erişme gücü" veya "Allah'ın evi" anlamında yaratıcının tecelli ettiği, görünüş alanına çıktığı ve Allah ile ilgili bilgilerin geldiği yer, insanın Allah yoluna açılan kapısı olarak algılanan ve bu anlamda kutsal sayılan iç varlığı" (Gökbel, 2019: 317) şeklinde anlamlandırılmıştır. Tasavvuf ehli her an her yerde Allah'ın hikmetini, sanat ve kudretini, sıfatlarının tecellisini görmek ister. Allah'ın rahmân ismiyle gönül arasında bir münasebet vardır. Rahmân kalp yufkalığıdır. Gönül de yaygın olarak "rahmet ve yumuşaklık" anlamlarında kullanılır. Bu durum gönülde rahmân isminin tecelli bulduğunu gösterir. İmanın ve küfrün merkezi kalptir. Kalp iman nuru ile dolduğunda gönül, inkâra ve küfre yöneldiğinde ise nefistir. Gönül ulviyete, nefis süfliyete yönelir. Mâna âlemini kuşatan gönül Hak yolcusunun varacağı son merhaledir (Kurnaz, 1996: 151). Gönül âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmelerin algılandığı yerdir. İnsanın yaşaması için gönle olan ihtiyaç ve can mefhumu ona daha da önemli bir yer hazırlar. Gönül bir hitap yeridir. Âşık gönlüyle konuşur, dertleşir (Pala, 2002: 179).

Âşık Seyrânî, genellikle hiciv şairi olarak bilinir. Ancak şiirlerine bakıldığında hiciv dışında pek çok konuyu da işlediği, bunlardan sevgi ve gönül konusu şiirlerinde önemli bir yer edindiği görülür. Seyrânî'nin şiirlerinde "gönül" redifli altı (Aydoğdu, 2011: 644, 645-646, 647, 648, 659,

650) şiirinin yanı sıra pek çok şiirinde gönül çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Âşık Seyrânî'nin şiirlerde gönül bazen dost, sırdaş, arkadaş, bazen bir pehlivan, bazen bir tandır, bazen deli, bazen viran şehir, bazen eski libas, bazen Kâbe, bazen Allah'ın evi olur. Yunus'ta olduğu gibi Seyrânî'de de gönül, Allah'ın ve aşkın tecelli ettiği bir mekân olarak anılmıştır.

Seyrânî, küçük yaşta Hak varlığının hoşnutluğunu görmüş ötelere geçip varlığa ermenin, sırlar âleminin sahibini bulmanın yolunu tutmuştur (URL-1).

Hak yolına gidenlerin

Asa olsam ellerine

Er pîr vasfın idenlerin

Kurban olsam dillerine

Bir kâmilin yolun tutsam

Ask oduna yanıp tütsem

Bülbül gibi feryad etsem

Muhabbetin güllerine (Aydoğdu, 2011: 393)

Seyrani'ye göre hakikat kapısını sevgi açar. Sevgiden kaçan haktan kaçır. ona göre güzellik sermayesini Hakk'ın cemalinden almıştır. Aşkın muhabbet mayası güzeli sevmekten çalınmıştır. Ülfet elinin ayası Arş ve Kürsi'den geniştir. Kalbin pasını ise aşkın, sevginin aynası siler. Muhabbet ise bir canın bir canı sevişidir. Bir gönlün bir gönüle girişidir (URL-1).

Hakikat kapısını muhabbet açar

Muhabbetden kaçan Hakk'dan da kaçır

Ey(i)lik el kuşudur kanatsız uçır

Kemikte ilikte azab görünür (Aydoğdu, 2011: 1026)

Seyrânî'ye göre hakikat kapısını açan muhabbet ve sevgidir. Muhabbetten ve sevgiden kaçan Allah'tan uzaklaşır. Çünkü insan ancak sevgiyle Allah'a kavuşabilir.

İnsaf ü merhamet kimde var ise

Mümin-i kâmidir iman ondadır

Heva-yı nefesine kim uyar ise

Mümin değil midir güman ondadır (Aydoğdu, 2011: 873)

Seyrânî de Yunus Emre gibi insan-ı kâmil olma peşindedir. O, ilahi sanatın mukaddes eseri olan insanın kırılmasına, itilip kakılmasına, horlanmasına tahammül etmez. Ona göre insanı seven, aşk derdiyle hoş olan, insaf ve merhamet sahibi olan kişiler ancak kâmil mümin olabilir.

Sadıkların dergahına vardın mı

El bağlayıp divanına durdun mu

Kırk öğütten sen bir nasip aldın mı

Kadir kıymet hakkın bildin mi gönül (Yüksel, 1987: 82)

Âşık Seyrânî, gönülden şikâyet eder. Çünkü o gönül ki sadıkların dergâhına uğramamış, el bağlayıp divan durmamış ve ne söylenirse söylensin söylenenden nasip almamıştır. Böyle olunca da gönlün kadir kıymet bilmemesinden dert yanmaktadır.

Gönlüyle hasbı hal eden Seyrânî, gönlüne der ki; erenlerin türbesini taşılayıp bütün günahları işledikten sonra cennetten bir köşk isteyemezsin. Zira Cennet-i aladan bir köşk istemek için beş vakit namaz kılıp sevaba talip olmalısın.

Erenlerin türbesini taşlarsın

Günah koymaz sevap bilmez işlersin

Cennet-i âlâdan bir köşk istersin

Beş vakit nazma kıldın mı gönül (Yüksel, 1987: 82)

Âşık Seyrânî, cennete girmenin kolay olmadığını bilir. Sırat köprüsünü geçmek öyle kolay değildir. Zira o köprü öyle bir köprüdür ki kıldan ince, kılıçtan keskindir. Oradan geçmek Seyrânî'yi koruttuğu için gönlünü teskin edemez. Bu sebeple miskin gönlünün Hakk'ın rahmetine sığımdan başka çaresi yoktur. Ancak Allah rahmet ederse sıratı kolaylıkla geçecektir.

Sırat kıldan ince kılıçtan keskin

Seçmeyince gönlüm edemem teskin

Hakk'ın rahmetinden bu gönül miskin

Geçüp yol vermez ki sıratı geçek (Yüksel, 1987: 77)

Seyrânî günahkâr kişiyi yani kendini ve gönlünü yaralıya, Allah'ı da bu yaraları tedavi eden hekime benzetmiştir. Hekime yarasız varılmayacağı gibi, Allah'a günahkâr gitsen bile O'nun bunu hoş göreceği, bu hataları affederek bir anlamda bizi iyileştireceğini söyler (Aydoğdu, 2011: 102). Kararsız, çaresiz, yarasız gönül olmakla bu işler olmaz. Niyazda kararsız, dertte çaresiz, tabip huzurunda yaralı olan gönle şifa Yaradan'dır.

Kalb-i âşık, Hakk'ın kenz-i irfanı

İyd-i visalının canın kurbanı

Der ki varmak âdet değil Seyrânî

Tabip huzuruna yarasız gönül (Yüksel, 1987: 82)

Seyrânî'nin gönlü o kadar coşkundur ki adeta bir tandır gibi yanmaktadır. Âşığın gönlü, bir taraftan kar gibi erirken, diğer taraftan bir tandır gibi alev alevdir. Bu harlı tandırda bir aş pişer ki aşın ne olduğu belli olmadığı gibi yananın ciğer mi yoksa yürek mi olduğu da belli değildir.

Üzerinde güneş doğup aşıyor

Eriyüp kar gibi bahtım üşüyor

Gönül tandırında bir aş pişiyor

Yanan ciğer midir yürek mi bilmem (Yüksel, 1987: 86).

Siyasi sebeplerle İstanbul'dan Halep'e gitmek zorunda kalan Âşık Seyrânî, hem sılasından hem yarından, hem de yaranından ayrı düşmüş ve bu ayrılığın ıstırabını gönlünün derununda hissetmiştir. Gurbette mübarek bayram gelmiş ancak onun yanında ne sevdiği ne de yaranı vardır. Bu durum karşısında gönlü hicranla dolmuş ve ayrılık acısından gönlü yangın yerine dönmüştür.

Mübarek bayram da geldi yetişdi

Sevdiğim malumın hicranda gönül

Vatanım yaranım aklıma düşdi

Hüzn-i firakınla firakatde gönül (Aydoğdu, 2011: 723).

Seyrânî, gönlünü pehlivana benzeterek onu yormak istemez. Uzun süredir aşkla mücadele eden gönül pehlivanını yormaktan imtina eder.

Çoktan beri bu aşk ile güreşir

Gönül pehlivanını yoramıyorum (Yüksel, 1987: 99) diyen Seyrânî, gönlü yorulursa, gücünün, kuvvetinin kesileceğinden, gönlünün eski libas gibi söküldükçe geri dikilemeyeceğinden korkar.

Eski libas gibi şairin gönlü

Söküldükçe keri dikilmez imiş (Yüksel, 1987: 125)

Hız. İbrahim'in Mekke'de inşa etmiş olduğu Kâbe, Allah'ın evidir. Kalp ise, manevi yönden Hakk'ın binasıdır. Onu dünya ile ilgili hırs, kin, gıybet, riya ve ev, araba, mal mülk gibi çeşitli maddi unsurlarla meşgul etmemek gerekir. Bu durumda gönül Allah'ın mekânı olmaktan çıkar, put hane olur. İnsana sevgi, bağlılık, yaşama arzusu, sadakat gibi hasletleri kazandıran gönlün daima aziz tutulması gerekir. Kalp kırmak kolay, yapmak ise zordur. Onun için gönül kırmamak gerekir, zira orada Allah taht kurmuştur (Kaya, 2010: 342). "Âlemden maksat âdemdir" derler. Dolayısıyla "âdem"den maksat da kanaatimizce gönüldür. Allah, insanın hamurunu yoğururken içine, kendi zatının tecellî edebileceği bir de "ayna" yerleştirmiştir ki o da hiç şüphesiz "gönül"dür. Yunus Emre'de olduğu gibi Seyrânî'de de gönül Kâbe'ye, Beytullah'a benzetilmiştir. Seyrânî de Kâbe ile gönlü kıyaslayarak gönlü yeğ tutmuştur. Ona göre Allah kullarının gönlünü mesken tuttuğu için gönlü ziyaret, Kâbe'ye göre daha üstündür. Değerli olan Tanrı yapısı gönüldür. Bir gönlü kırmak Allah'ın evini yıkmak kadar büyük bir günahdır. Seyrânî, aşağıdaki dörtlüğünde kendi kendine telkinde bulunmakta ve asla bir gönlü yıkmaması gerektiğini belirtmektedir. Birilerine kızıp kendini Allah'ın rızasından ederek gönül kırma. Eğer gönül kırdıysan tövbe et ve elinden geliyorsa o kırdığın gönlü imar eyle. Zira kırdığın gönül Beytullah'tır. Gönül kıran Allah'ı kırmış demektir. Bu yüzden kim gönül yıkar ise iki cihanda bedbaht olur.

Daralup kendini sıkma Seyrani

Rızâ-yı Bari'den çıkma Seyrani

Gönül Beytullah'dır yıkma Seyranî

Elinden gelir ise imaret eyle (Yüksel, 1987: 48)

veya

Gönül Beytullah'dır misal-i sema

Direksiz halk olmuş bir ibret-nüma

Vade tamamında misal-i hüma

Olur ismim var da cismim yok benim (Aydoğdu, 2011: 723).

veya

Şah olan gedaya eylemez cevri

Amma şahdan şikâyetim çok benim

Beytullah gönlümün ismine kibri

Delemez hiç tokunmakla ok benim (Aydoğdu, 2011: 723).

Âşık Seyrânî, insan varlığını orijinal yapısı itibariyle her şeye kadir, ilahi varlığın mükemmel bir görüntüsü olduğunu bilmektedir. Seyrânî, şu dörtlüğünde de insan şahsiyetine ve gönlüne hürmet ve sevgiyi ifade etmeye çalışmıştır. Beşeri aşk gönülde tecelli eder. Aşk derine indikçe süveydaya ulaşır ve beşeri aşk böylece ilahi aşka dönüşür. Gönüldeki bu aşk yarasını gören Beytullah, yani gönül karalar giyip yas tutar.

Aşkın kalbinde görüp yarayı

Beytullah yas tutmuş giymiş karayı

Derde Hakk'dan isteyelim çareyi

Dert olmaz elbette çaresiz gönül (Yüksel, 1987: 83).

Âşık Seyrânî için her gönül bir Kâbe'dir. O gönlü ziyaret etmeyi bilirsen hacca gitmiş gibi Kâbe'yi tavaf etmiş olursun. Çünkü o gönlü mimarların en büyüğü olan Allah, imar etmiştir.

Bir ateş düşürdüm bu cism ü tene

Her gönül Kâbe'dir tavaf idene

Bir can taksim oldu cümle bedene

Çıkmış bina değil mimar elinden (Aydoğdu, 2011: 789).

Aşağıdaki dörtlükte ise Seyrânî, bir gönlü ziyaret etmenin hacca gitmeyle eşdeğer olduğunu söyler. Hacca gitmek hali vakti yerinde olan bir Müslüman için farzdır. Eğer gücün, kuvvetin hacca gitmeye yetecek kadar yok ise bir gönlü ihya et. Çünkü o gönül Allah'ın evidir, onu ziyaret edersen Kâbe'ye gitmiş gibi sevap alırsın.

Tabib ister bu yareyi yarmaya

Zahm-ı aşkın merhemini sarmaya

Kudretin yok ise Beyt'e varmaya

Gönül Beytullah'tır ziyaret eyle (Yüksel, 1987: 48)

Sonuç

Türk edebiyatında önemli bir yeri olan gönül kavramı Yunus Emre'nin şiirleriyle birlikte Türk edebiyatında kullanılmaya başlanmıştır. Yunus Emre'den sonra pek çok şair, âşık, ozan şiirlerinde gönül kavramına yer vermişlerdir. Gönül kavramına yer veren âşıklardan biri de Âşık Seyrânî'dir. Seyrânî genellikle hiciv ve taşlama şairi olarak bilinmesine rağmen şiirlerinde gönül kavramına Yunus Emre penceresinde bakarak yer veren önemli âşıklardan biri olmuştur. Beşeri aşkın tecelli ettiği gönül, Seyrânî şiirlerinde değişik şekillerde yer almıştır. Âşık Seyrânî'nin şiirlerinde insan sevgisine bağlı olarak gönül en çok, Tanrının insandaki yegâne tecelli ettiği yer olarak anlam ve kutsiyet kazanmıştır. Kendi ifadesi ile 'Beytullah, Kâbe' olan gönül bir mekân olarak yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla 'gönül yapmak' en önemli insani davranışlardan kabul edilip teşvik görürken tersine 'gönül yıkmak' da Kâbe'yi yıkmakla eşdeğer olarak kabul edilerek eleştirilmiştir. Israrla gönül kırmamak gerektiğini ifade eden Seyrânî, gönül kırmanın bu dünyada yapılan en kötü davranışlardan biri olduğunu düşünür.

Kaynaklar

- Albayrak, Nurettin (2009), "Seyrânî", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 37-38.
- Atik, Mehmet Kemal (2022), *Aşkın Âşık'ı Bir Şair Seyrânî*, Kayseri: Develi Belediyesi Kültür Yayınları.
- Aydoğdu, Betül (2011), *Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakırcı, Nedim (2018), "Âşık Seyrânî'nin Şiirlerinde Toplumsal Eleştiri", *I. Uluslararası Develi Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi*, Cilt 3, 4-6 Ekim, s. 160-171.
- Gökbel, Ahmet (2019), *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (2004), *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1988), "Seyrânî", *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaya, Doğan (2010), *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, Mehmet Fuat (1991), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kurnaz, Cemal (1996), "Gönül", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 14, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 150-152.

Özdamarlar, Kadir (yty), *Develili Âşık Seyrânî Hayatı ve Şiirleri*, Kayseri: 4. Seyrânî Tertip Komitesi Yayınları.

Pala, İskender (2002), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Leyla ve Mecnun Yayınları.

[Ulusoy], Ahmet Hazım (1340), *Sanihat-ı Seyrânî, Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî*. İstanbul: Matbaa-yı Millî.

URL-1: Atik, Mehmet Kemal, “Gönül Ehli Seyrani”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/66765> (Erişim Tarihi 15.04.2022)

Yüksel, Hasan Ali (1987), *Âşık Seyrânî*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.